

לבכות לאריאל

ד"ר יעקב וינרוט, הרצאה מרכזית באזכרה במלאות שלושים לפטירה.

ל א באתי לספוד לאריאל, לבכותו באתי.

בפסוקים הראשונים של פרשת חיי שרה מספר לנו המקרא כי אברהם אבינו בא "לספוד לשרה ולבכותה" – גם לספוד וגם לבכות. ובשאלות שנינו, "מאן דשכיב ליה שיכבא" – מי שמת לו אדם, "מיחייב למיבכיה ולמספדיה ולמקבריה" – חייב לבכותו, לספדו ולקבורו.

הבכי וההספד משתייכים למרחבים שונים. לדיני ההספד הוקדש סימן שלם בשולחן ערוך יורה דעה, סימן שד"מ. יש לו מטרה רציונלית מוגדרת. בתלמוד התלבטו אם הוא משום "יוקרא דחיי" או משום "יוקרא דשכבי", אם הוא משום כבוד החיים או משום כבוד הנפטר; נמנו וגמרו שהוא משום "יוקרא דשכבי". ההלכה קוצבת להספד זמנים, מידות ושיעורים; משמע, הוא ניתן להכלה בכלי הדעת. הוא נחשב ממי שהחל להפנים את תופעת המוות, לחבר את שהתפרק בזעזוע הראשון, ללקט את עיי החורבות, ממי שעומד כבר על עומדו לאחר ההשלמה, תחושת הריק והסיוט.

ואילו הבכי בא מן המעמקים. אין לו מידות ואין לו שיעורים, הוא פטור מתמה טופוס ורצף, הוא לא נאמר ולא נישא, אלא מתפרץ וגואה, מחצין כאב טהור, כוסף, געגועים ומחאה שבלב. באתי לקיים את מצוות הבכי. ועל פי בקשתם של מרים ואיסי, יהיו תווי הקינה שלי המדרשים והאגדות של חז"ל אותם אהב אריאל כל-כך.

במסכת ברכות דף מ"ב ע"ב מספרים לנו חז"ל:

"כי נח נפשיה דרב אזלו תלמידיו בתריה" – כשנפטר רב, האמורא הגדול, הלכו תלמידיו ללוותו אל מקום מנוחתו. "כי הדרי אמרי ניזל וניכול לחמא אנהר דנק" – משחזרו, אמרו לאכול לחם על נהר דנק. תוך כדי סעודה התעוררה אצלם שאלה הלכית בדיני ברכות, "ולא הוי בידיהו" – ולא היתה תשובה בידם. "קם רב אדא בר אהבה אהדר קרעיה לאחוריה וקרע קריעה אחרינא", קם תלמידו הגדול וקרע קריעה שנייה. "אמר כי נח נפשיה דרב וברכת מזונא לא גמרינן" – אמר, הנה נפטר רב ואנו לא למדנו ממנו אפילו הלכות ברכת המזון.

שתי קריעות קרע ר' אדא. הקריעה הראשונה היתה קריעת האבלים הכללית. הקריעה השנייה היתה גם ספונטנית וגם אישית של ר' אדא לבדו.

כמה דברים אנו למדים מתוך האגדתא הזו. אנו למדים שגם לאחר פטירתו של רב, קמו תלמידיו האבלים על הסחף הנורא וניסו לצאת מעמק הבכא של המוות, לחזור ולהתחבר אל החיים, לשוב אל גדות הנהר, אל שטף החיים ואל השגרה של סעודת הלחם.

אנו למדים גם שדמותו של אדם תעלה ותבוא דווקא מן הבנליה, כשהאדם מרפה קמעא וסבור כי רחק במעט. או אז נפערים החור השחור והחלל הגדול, מן האקראי, במפתיע, באופן אסוציאטיבי נטול התכוונות.

האגדה הזו מפגישה אותנו גם עם אמת יסודית – הנעלמת לעיתים קרובות מעינינו – לפיה אין אנו עומדים על מלוא קומת האדם בקרבנו אליו. יכול אדם לשהות לידם של הגדולים ביותר ולא להבחין במלוא משמעות גדולתם. ורק מן המרחק, עם הערגה, עם הכמיהה ותחושת החסר, הוא נתקל בטרגדיה של הגילוי מרחוק, שהוא לעולם הגילוי המאוחר. ואחרון אחרון משמיעים לנו רבותינו בעלי האגדה, שכל אדם ואבילותו, כל אדם וקריעתו האישית, כל אדם והיחד הפרסונלי והייחודי שלו עם הנפטר.

כל תלמידיו של רב התאבלו, אבל לא הרי אבלו של ר' אדא כאבל הכללי; הוא חש את רב בכל פינה מפינותיו, וקרע קריעה שנייה כשכולם היו אחוזים בעולם הלוגי – דינים של הלכות ברכות. לרב אדא בר אהבה היה זיכרון משלו ובכי משלו, ולכל אדם ואדם זיכרון משלו ובכי משלו.

חלפו שבעה, וכולנו התאבלנו והיינו משיחים באריאל; חלפו שלושים, ואנו מנסים לשוב אל גדות הנהר, וכאן ועכשיו מזדקר צלמו הגדול של אריאל. אקרע את הקריעה שלי ואשיח באותו מפגש שהוא חוויית יחיד, ספק ניתנת לשחזור מלא.

היה זה בליל חורף קודר מאוד. פתיתי שלג ראשון החלו מכסים את ירושלים, ואריאל ואנוכי שרויים היינו בחדר אחד בבית החולים "הדסה". כל אחד מאיתנו נתלש מאותה "פטה מורגנה" השולטת בנו בימים כתיקונם אל אותו "משבר קיומי" שהאקזיסטנציאליסטים עמדו עליו, כמשבר הכופה את האדם לעמוד מול עצמו ללא כחל ושרק, ללא כחש עצמי, חף מכל מה שסרטר כינה *mauvaise foi*. בשעות הללו אדם לומד את פשר הפרדוקס של קשר בין בועות של בדידות.

באותו לילה היה אריאל כואב את כאבו של הניתוח השני. היינו נוגעים במציאות האחרת, איש כפתרון חלומו חלמנו, נים ולא נים. השקט של בתי-החולים הוא מסוג השקט הדומם ומדמם שאינו מופרע מקול רעש גדול; אל השקט הזה יכולה לחדור רק דממה אחרת, משהו מן החרישי. וכך ראיתי פתאום את אריאל מזדקר במיטתו ושמעתי קול. שפתיו נעו כמו בתפילה זכה של ערב יום כפור, אבל לא היתה זו תפילה של כניעות, בקשות או תחינות. אריאל עמד שם, ובלשון חז"ל, "הטיח כלפי מעלה". הוא ניהל דו-שיח עם אלוקיו ואלוקי אבותיו, משל היה משוחח שווה עם שווים, תוהה על פשר הכאב, על פרשת הייסורים שניחתו עליו ועל אשתו מרים, ששכבה באותו בית-חולים מגובסת מצוואר עד ברכיים, ויותר לא אומר בשל הקדושה האופפת את האינטימיות הזאת. ואני עמדתי נכחו משתאה מאוד. באתי מן החסידים, גדלתי בין הליטאים, ראה ראיתי גם את הברסלבאים, וכזאת לא ראיתי. אריאל לא הלך אל היער להתבודדות, אריאל דיבר אל הנוכחות האלוקית והתווכח עימה, נוכחות שהיתה לצידו בחדר ההוא, בליל הלילות ההוא.

לימים שבנו איש אל ביתו ואיש אל משפחתו. חלפה שנה, חלפו שנתיים, והיינו משיחים בכל, לרבות באותם ימים שאין בהם חפץ, ימים שהיה אריאל אומר עליהם בציניות שהם מאחדים בני-אדם ב"אחוות הפרשות". ורק נושא אחד נותר אפוף שתיקה, מעשה שהיה באותו לילה, משל לא היינו רוצים לבוא אל הקודש במקלנו ובתרמילנו. הכל פרץ באחת יום אחד בגרם המדרגות כאן באוניברסיטה. הכל היה מפתיע. נוכחותו של אריאל בימי ההוראה שלי לא היתה צפויה, לא תכננו להיפגש. סתם פגישה, לכאורה, של שלום ומה נשמע בשלהי קייטא.

אריאל ביקשני לבוא לחדרו לשיחה אינטלקטואלית כביכול. העילה היתה ספרו של פרופסור שבייד, "להגיד כי ישר ד", על הצדקת אלוקים במחשבת ישראל מתקופת המקרא ועד שפינוזה. אריאל דיבר על תפיסת האלוקים הבלתי-אמצעית שלו, על חוסר רצונו להיזקק למה שכינה מתווכים בינו לבין אלוקיו. "פוסקי הלכה – כן", כך אמר, "מתווכי אמונה ותפילה – לא." ומן הון להון הגיע לשיחתו באותו לילה. הוא, שאמן היה, נטש את המילים הפרוזאיות ועלה במרומי החוויה, מסביר ומנהיר את חווייתו הדתית העמוקה בעת ההיא, בתחושה שחש מקרוב את בורא העולם, וממילא את הצורך לשוחח עימו בלשון נוכח, לצעוק, להתריס, להטיח ואחר-כך להתפרק ולבקש. וכל אותה עת הייתי שותק, עד ששאל אותי ודחק בי לדעת מה הוא יחסה של ההלכה לכך. אמרתי לו, "ניתי ספר ונחזי". בוא ניכנס לספרייה ואראה לך את המקורות באופן ישיר, כדרכך שלך. היתה זו הפעם האחרונה שהיינו יחד בספריית האוניברסיטה, וגם כאן אין החוויה האמיתית ניתנת כמובן לתקשור, וכל מה

שניתן לדבר עליו אינו אלא מה שנתפס במכנה המשותף הנמוך ביותר, שהוא ברהעברה.

בעניין ההטחה כלפי מעלה נראים דברי חז"ל כסותרים את עצמם מקצה לקצה. במסכת ברכות דף לא ולב. מספרים לנו חז"ל על שלושה שהטיחו כלפי מעלה, והאלוקים הודה בצדקתם ונענה להם. חנה, אימו העקרה של שמואל הנביא, הטיחה כלפי מעלה על עקרותה. "ותפלל על ד'" נאמר, ולא אל ד'; מכאן הסיק ר' אלעזר שחנה הטיחה דברים כלפי מעלה. תפילת חנה נענתה, ונולד לה שמואל. אליהו, בעומדו מול נביאי הבעל, לאחר השחיטה ששחטה איזבל בנביאים, בהתייצבו מול הרשעות והכסל שחברו יחדיו, הטיח כלפי מעלה באומרו: "ואתה הסבות לבם אחורנית." דהיינו, אתה, הבורא, גרמת לנוראות המתחוללת, הרי אין טוב או רע מבלעדיך. ומשה הטיח כלפי מעלה לאחר חטא העגל באומרו: "רבנו של עולם, בשביל כסף וזהב שהשפעת להם לישראל עשו את העגל." אומרים לנו חז"ל שהקדוש ברוך הוא הודה בנכונות דבריהם. במדרש תנחומא מספרים חז"ל על עוד אחת שהטיחה כלפי מעלה, הלא היא הגר, המגורשת מביתו של אברהם, יחד עם ישמעאל בנה הקטן, והיא במדבר, והמים כלים מן החמת, והיא נאלצת להשליכו תחת אחד השיחים. אומר על כך ר' ברכיה "שהטיחה דברים קשים כלפי מעלה", ומייד רמז הקדוש ברוך הוא למלאך להראות לה את הבאר.

לעומת זאת, במסכת תענית ובכמה מקומות בש"ס, שנינו:

"לוי גזר תעניתא ולא אתא מיטרא" - לוי גזר על תענית בשנות בצורת והגשם בושש לבוא. "אמר לפניו, ריבונו של עולם, עלית וישבת במרום ואין אתה מרחם על בניך." "אתא מיטרא ואיתלע" - בא הגשם, ולוי נענש. מכאן אמר ר' אלעזר, לעולם אל יטיח אדם דברים כלפי מעלה, שהרי אדם גדול הטיח דברים כלפי מעלה ו"איתלע". מהו ההבדל בין לוי, שהטיח דברים ונענש, לבין כל האחרים, שהטיחו כלפי מעלה וזכו בהודאה או בגאולה. אומר על כך המהרש"א בחידושי אגדות שלו במסכת תענית, בלשונו הקצרה, שלוי דיבר דרך תרעומות. משמע, ההבחנה נעוצה בין האדם הזועק זעקה - צעקה גדולה, גם אם היא מרה, לבין המתרעם ובא בטרוניה.

וההבדל בין השניים הוא דק מן הדק עד אין נבדק. הוא נעוץ באותנטיות המתקיימת במקרה הראשון, לעומת היעדרה במקרה השני. גם המתרעם וגם הזועק צועק פועלים מתוך חוויית סבל שעבר על גדותיו. שניהם אותנטיים במובן היות תוכם כברם, שניהם כנים מאוד. ההבחנה נעוצה באותנטיות האקזיסטנציאליסטית.

זו האותנטיות הקשה כל כך להגדרה חיובית, האותנטיות הדורשת מן האדם להיות נטול מסכה כלשהי, כפי שחסידי היו אומרים, "אלוקי מסכה לא תעשה לך", משוחרר מכל משחק תפקידים, בטהרתו הגרעינית ללא כחל ושרק, בהווייתו הטהורה שאינה משועבדת מראש לשום תכלית, מלבד הקיום היחידי עצמו. האותנטיות הזו מתקיימת באשה הזועקת על עקרותה, או מטיחה דברים לנוכח בנה הגווע. כדי להטיח ולא להיפגע חייב אדם לבוא אל בוראו מתבוסס בדמיו, עירום ועריה, מתוך אותו אני מיוחד, יחיד וייחודי שלו.

חידושם הגדול של חז"ל הוא שגם המנהיג יכול לצעוק באופן אותנטי את זעקת מונהגיו. מן המנהיג היהודי נדרשת רמת רגישות גבוהה כל-כך, עד שלא יהיה שום חוצץ בין כאב הזולת לכאבו שלו. לכן, משה ואליהו הטיחו ולא נפגעו. שונה הוא לוי. הוא אומנם גברא רבה, אך הוא אינו מנהיג; מנהיג דורו הוא רבי הגדול. הוא איננו מדבר בשם כאב היחיד שלו – הוא טוען בשמם של אחרים. הוא נוטל על עצמו תפקיד חשוב מאוד, מכוון תכלית חיובית מאוד, אך עדיין תפקיד ותכלית, ולא "אני" צרוף. הוא גוזר תענית ורק אחר-כך טוען. משמע, אין זו צעקה ספונטנית. לשון אחר ובמלה אחת – הוא נעדר את אותה אותנטיות המאפשרת לאדם להטיח ולא להיפגע.

על שום מה עומד הכל על האותנטיות? גם זאת גילו לנו חז"ל בלשון האגדה. אין היהדות פוחדת מחישוף מוחלט של היחיד. אדרבא, יעמוד וימצא שם את אלוקיו. בבריאתו של אדם נאמר, "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה". אומר על כך הזוהר: "כל מאן דנפח מדיליה נפח" – כל הנופח משלו ומתוכו הוא נופח. במקום בו אדם מערטל עצמו עד כלות ומגיע אל הנפש החיה שלו, שם הוא ימצא את אלוקיו קרוב אליו, שוכן בתוכו.

חסידי היו מסבירים את הפסוק: "ובקשתם משם את ד' אלוקיך ומצאת כי תדרשנו – בכל לבבך ובכל נפשך." כיצד מוצא אדם את אלוקיו? "כי תדרשנו" – לאחר התייסרות הדרישה. והיכן הוא מוצא אותו? לא בשמים ולא מעבר לים, לא במרומי החוויה הקונטמפלטיבית, כי אם בתוך עצמו, בכל לבבו ובכל נפשו, בישותו שלו. לעומת הקרבה הזו, הנולדת מן הכאב, והתגלות האלוקים בנוכחותו, מתוך התגלות האני, סמוך לו, ואפילו בתוכו ממש – אומר לוי "עלית וישבת במרום" – מי שרואה את אלוקיו במרום ממרחק ומדבר אליו מן המרחקים, לא זו בלבד שאל אלוקיו לא הגיע, אל עצמו לא הגיע; באותה מידת אותנטיות המחסנת את המטיח דברים כלפי מעלה מפני עונשו של מקום.

אמרתי לו, אריאל, אתה הרי הטחת כמו חנה וכמו הגר. על עצמך, על מרים ועל ילדיך סוככת, לא אל אלוקי מרום דיברת, כי אם אל האל המסתתר בשפריר חביון, האל הנעלם במסדרונות ספוגי הכאב

של בית-החולים, אותו גילית בתוכך, כשאתה מקלל את הזונדה התחובה באפך, ומדבר אליו משל היתה שכינה ניצבת לראש המיטה.

הטחה כזו היא ההטחה המותרת של מסכת ברכות, ולא זו האסורה של מסכת תענית. אריאל שמע ושב אל עצמו. היו לו כמה דרכים לעשות זאת. אחת היפות שבהן היתה דרך העוקצנות היהודית, שיש בה הכל – הומור, עוקץ, קורטוב מרירות, מלבד רוע. בדרכו שלו אמר לי: "תגייד לי, יענקלה, אתה מדבר-מפרש עכשיו באמת, או טוען?"

אם ניתן להעמיד את אישיותו של אריאל על אחת, נוכל לומר שאותנטי היה באמת. מבריק היה, איש אשכולות היה, איש אמת היה, ללא מורא וללא משוא פנים. אך בכל אלה לא די. אריאל היה אריאל, ועל כמה אפשר לומר זאת? הוא חי באמנותו ללא מצרים. אני זוכר את שיחתנו בה בישר לי כי החליט לפרוש מעריכת-דין ולעבור אל האקדמיה. אני זוכר כמה היה מפציר בי לעזוב את עריכת-הדין, שנה אחר שנה. לערוך דין לא עלה אצלו בקנה אחד עם "היות אותנטי".

אותנטיות זו שלו איפשרה לו להגיע אל הגדולה שבמדרגות, והיא – לחיות עם הסתירות. שלוש דרגות הן: חיים עם ודאות, חיים עם ספק וחיים עם סתירה. הרמה השלישית היא הרמה העליונה. היה זה הגאון ר' י' ב' סולוביצ'יק שחידש כי האדם הוא יצור דיאלקטי, שקרע פנימי חודר את אישיותו בכל אחד מרבדיה. הדיאלקטיקה היהודית, בניגוד להגליאנית, חידש הרב, לעולם אינה ניתנת ליישוב ולאיתוי. והיה הרב נוהג להביא שני מדרשים שהובאו ברש"י המבטאים את הדיאלקטיקה הטרגית הזו. "וייצר ד' אלוקים את האדם עפר מן האדמה" – במדרש אחד דרשו "צבר עפרו מארבע רוחות", ובמדרש אחר דרשו "נטל עפרו ממקום שנאמרו בו מזבח אבנים תעשה לי".

אפילו במיקומו של אדם, נגזר עליו להיות באותה עת בקטבים שונים. בקוטב האחד הוא איש העולם האוניוורסלי, הן ברות, הן ביכולת הניעות והן בכיסופים. בקוטב האחר הוא מקומי מאוד, מן הקדושה הפרטיקולרית של הר המוריה. ובמתח שבין השניים הללו אין ללוגוס מענה, כשם שאין לו מענה אמיתי חד-משמעי לאף אחת מבעיות-היסוד שניסרו בחללו של עולם מאז ועד עתה.

המתח הזה מעמיד את האיש הדתי לא רק בקונפליקט, כי אם בדילמה, והיא שוחקת אותו עד דק. ואין לו מנוס ואין לו מוצא אלא בהתכנסות באני שלו ובתפילת חיו, כדי להגיע בדקה מן הדקות, בשנייה מן השניות, לאותה השראה שהוא עולה בה אל ראש הפסגה ומגלה את הכוליות האחת.

מה לא היה לו, לאריאל? הוא היה באמת ובתמים גם איש המדינה היהודית וגם איש המדינה הדמוקרטית; היה בו את כל היפה מיופיו של יפת וגם את הקדוש מאוהלו של שם; הוא היה נטוע ביהדות הפרטיקולרית של ברית גורל וברית ייעוד, והפיץ מעיינותיו החוצה לכל מקום בו היתה רוח הדעת מנשבת. ואת כל היין השסיוני הנפלא הזה היה יכול לשתות בצמא, משום שהכל נמזג בתוכו פנימה להוויה אותנטית אחת. רק מי שיודע שהוא, ככל אדם, הינו עולם מלא, רק מי שמבין באמת את מלוא העומק בתפילה שאנו אומרים "ותן חלקנו בתורתך", רק מי שיודע כי האדם נברא יחידי, וכי בתחומי האמת המלאה נגזרה עליו הבדידות הקיומית, יכול להשיג את ההכרה ששורשי הסתירות נעוצים לעולם בלוגוס המוגבל, המסטנו ומפריד, ולעולם אינו יכול לעמוד על הדברים בכוליותם, וכי רק האדם-עולם, ברגעי האותנטיות שלו, יכול לזכות בחסד הכוליות אליה שוטפים כל הזרמים לנהרה גדולה אחת.

הוא לא שם עצמו כעורכי-הדינים, שאנחנו בורחים מן הסתירות אל הראייה החד-ממדית; הוא הלך אל האקדמיה, בה אין אפילו מהתנחומים של השופט הפרגמטיקן, שבסוף כל הסופים דן את המקרה ואת הקונקרטי ומוצא לו מקלט פרגמטי גלוי או נסתר. הוא בחר להתייגר ולהתלבן באש הגדולה של הסתירה, זו המבעירה בנו את כל הנעלה, זו המגלה לנו את האלוקים מתוך אשו של הסנה ההולך ובווער, הולך ובווער, ואיננו אוכל.

דווקא בימיו האחרונים הגיע אל שלוות האמת הגדולה. רק כך היה יכול לכתוב בצוואתו האחרונה, בכתב ידו, לפני שיד האזמל נשלחה אל הנער בפעם האחרונה:
"בתחושה של ספוק שלמות והשלמה, מפקיד אני את נשמת בידי בוראי ומניח לבני אחרי להמשיך דרך אבות בבנין חדש ונאמר לפניו שירה חדשה הללויה."

אמר לי פרופסור לייזי לדרמן כי קיימת אפשרות שהפקולטה תנציח את זכרו בשער כניסה, שייקרא "שער אריאל". רוצה אני לסיים במשמעות הסימבולית הנפלאה של ההחלטה הזו. כמה שערים היו לה לעזרה, אך מכולם התייחד שער אחד – "שער ניקנור". אין אנו יודעים מי היה אותו ניקנור, אין אנו יודעים אפילו אם יהודי היה או סתם אמן-שערים היה. ועל שום מה זכה בשער? על שנעשו ניסים לדלתותיו. התלמוד, במסכת יומא בדף לח, מספר לנו את האגדה הנפלאה הבאה:
"כשהלך ניקנור להביא דלתות מאלכסנדריא של מצרים, בחזירתו עמד עליו נחשול שבים לטבעו.

נטלו אחת מהן והטילוה לים, ועדיין לא נח הים מזעפו. בקשו להטיל חברתה עמד הוא וכרכה, אמר הטילוני עמה. מיד נח הים מזעפו והיה מצטער על חברתה. כיוון שהגיע לנמלה של עכו היתה מבצבצת ויוצאת מתחת דופני הספינה. לפיכך כל השערים שהיו במקדש נשתנו להיות של זהב חוץ משער ניקנור.

אגדה זו מופלאה היא: על-פי איזה קנה-מידה דתי או מוסרי היה מותר לו, לניקנור, להתאבד או להטביע את הספינה? ומה פשר היעדרו של ציפוי זהב יפהפה משער ניקנור דווקא? התשובה נעוצה באותנטיות של ניקנור. ניקנור לא חשב ולא פסק הלכות. הוא מצא את טעם חייו ביצירתו, וממילא אמר שעם השלכת יצירתו הימה, אין טעם לחיים כלשהם. זוהי הנקודה של האותנטיות האמיתית, הרגע שאדם מוצא בו את עצמו באופן מוחלט. זהו רגע קדוש בקדושה עליונה. לכן צופו כל השערים, אך שער ניקנור נשאר במצבו האותנטי, ולא היה מקום לצפותו בזהב, המאפיל על האותנטיות הקדושה הזאת. שער אריאל לא יהיה עוד שער אחד. גם אם תעשיר האוניברסיטה יום אחד, וגם אם כל שעריה ישתנו לשערי זהב, יעמוד שער אריאל בעינו.

אחתום בשלוש הנשים מהן שאב אריאל את נשמת אפו – באימו הורתו, באשתו מרים, שלא משה ממיטתו, שלא נתנה לו להגיד לילה, שהפעימה בו בכל עת ובכל שעה את תקוות הזריחות, באחותו ריקי, שכמו אחותו של משה, ניצבה תמיד לדעה מה ייעשה לו. מה יש בכוח השפה לומר לכן? אשיר לכן מדרש.

כשבת פרעה יוצאת לנהר, חומלת על התינוק האלמוני בתיבת הגומא, היא קוראת לו משה, כי מן המים משיתיהו. אומר על כך המדרש:

"מכאן אתה למד שכרן של גומלי חסדים, אף על פי שהרבה שמות היו לו למשה, לא נקבע לו שם בכל התורה אלא כמו שקראתהו בת פרעה, ואף הקב"ה לא קראהו בשם אחר."

השם הוא סמל המהות שאנו מוצאים במוגדר. בוודאי שלאיש כמו משה נקשרו כתרים רבים ושמות רבים, אך באיזה שם אנו מנציחים אותו?! באותו שם של בת פרעה שמשתה אותו מן המים. לא מקבל התורה, לא שם על צדקותו, ענוונותו או מנהיגותו; סתם משה. מי שנתן לאריאל את שמו הייתן אתן. את האמא, את מרים ואת ריקי.

ולאיסי ולילדיו, כלותיו וצאצאיו הותיר אריאל צל ענקי, אתגר הטופח על פני כל עשב ועשב ואומר
לו עלה וגדל. ואתם תמשיכו בדרכו ותלכו לאורו. ראוי היה לכם וראויים אתם לו.
למקרא צוואתו הגדולה של אבא, אותה קראתם ושיננתם בוודאי, יכולים אתם לומר כמו שאמר
פיידון על סוקרטס:
"זה היה סופו של איש שאנו נגיד עליו כי היה הטוב מכל בני דורו אשר נתנסינו בהם. ויתר על כן –
הנבון וצדיק מכל."
אהבתיך, אריאל, ותהי נשמתך צרורה בצרור החיים, אמן.

אור לט"ז תמוז תשנ"ו

2 ביולי 1996.